

אבר מן החי בבהמה שמתה

א. פתיחה

הגמרא בפרק גיד הנשה עוסקת במחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש האם איסור בשר מן החי כלול בלאו של אבר מן החי (להלן: אמ"ה) או לחילופין בלאו של טרפה. מבואר בגמרא, שהבסיס לשתי הדעות הוא שאיסור אמ"ה ואיסור טרפה הם שני איסורים שונים והאוכל משניהם אמור להתחייב שתיים. על רקע זה הגמרא מתקשה בכך שבמקום אחר מפורש שלדעת ריש לקיש האוכל אמ"ה מן הטרפה אינו חייב אלא אחת:

אכל אבר מן החי מן הטרפה, רבי יוחנן אמר: חייב שתיים, ור' שמעון בן לקיש אמר: אינו חייב אלא אחת, בשלמא לרבי יוחנן - ניחא, אלא לר' שמעון בן לקיש קשיא! אמר רב יוסף: לא קשיא, כאן - בבהמה אחת, כאן - בשתי בהמות; בשתי בהמות - מיחייב שתיים, בבהמה אחת פליגי.

בבהמה אחת במאי פליגי?... רבא אמר: כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו, מר סבר: בהמה בחייה לאברים אינה עומדת, איסור אבר ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו, ומר סבר: בהמה בחייה לאברים עומדת, ולא אתי איסור טרפה חייל אאיסור אבר

(קב:-קג.).

רבא מעמיד את מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש במקרה שתלש אבר מהבהמה והטריף אותה בתלישה זו. במקרה כזה, למ"ד בהמה בחייה לאו לאברים עומדת - איסור אמ"ה ואיסור טרפה חלים בבת אחת, וזו שיטת רבי יוחנן המחייב שתיים. ריש לקיש לעומת זאת, סובר - על פי הצעתו של רבא - שבהמה בחייה לאברים עומדת, וכך איסור אמ"ה שחל עם לידת הבהמה קדם לאיסור הטרפה, ולכן אינו חייב אלא אחת (משום אמ"ה) שהרי אין איסור חל על איסור.

כאמור, בהסבר שיטת רבי יוחנן רבא מציע שאיסור אמ"ה ואיסור טרפה חלים בבת אחת ולכן האוכל מבהמה זו חייב שתיים. צריך עיון בפשט המקרה, שהרי איסור אמ"ה חל על האבר שנתלש, ואילו איסור טרפה חל על הבהמה ואיך יתחייב שתיים באכילה אחת. לבירור שאלה זו יוקדשו הדברים שלהלן.

ב. תוך כדי דיבור

המהלך המיידי הוא להסביר שאיסור טרפה מצליח לחול על האבר למרות שהוא מתרחש רק עקב ניתוקו של האבר גופא, ולמרות שאיסור אמ"ה ואיסור טרפה צריכים לחול בבת אחת. מסברה נראה שאם האבר תלוש באופן מלא או חלקי, וכבר חל עליו איסור אמ"ה, הרי שכשם שאינו נחשב כמחובר לשם חלות היתר שחיטה, כך לא ניתן להחשיבו כמחובר לבהמה לעניין שיחול עליו איסור הטרפה שחל על הבהמה. אולי ניתן להציע שיש שלב מסוים בחיתוך האבר מהבהמה שמטריף אותה בעוד האבר בכללה, ורק אחר כך כשהאבר מתנתק לגמרי הוא הופך להיות אמ"ה שחל עליו איסור טרפה. הקושי בהעמדה זו הוא שאיסור הטרפה חל לפני איסור אמ"ה, ובכך מתעוררת מחדש בעיית אין איסור חל על איסור.

אולם יתכן שעל פי דברי הריטב"א¹ בהקשר אחר הדבר אפשרי. בסוגיא ביבמות לג. מבואר שכהן בעל מום שנטמא חייב שתיים על עבודתו במקדש אם איסורי בעל מום וטומאה חלו בבת אחת. הגמרא מציעה שהאיסורים חלים כאחת כאשר הכהן חתך אצבעו בסכין טמאה. התוספות שם (ד"ה אצבעו) מתקשים בהצעה זו, שהרי הטומאה חלה כבר בנגיעת הסכין, ואילו איסור בעל מום מתחיל רק כאשר מושלם חיתוך האצבע. התוספות מסבירים שאצבעו של הכהן היתה חתוכה כבר עד משהו אחרון, ובנגיעת הסכין נעשה בעל מום. הריטב"א שם חולק ומסביר:

כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה - פירוש דכיון דבאותו מעשה נעשה בעל מום ותוך כדי דיבור, חשיב בת אחת, ואע"ג דנגע מקמי דנחתך (ד"ה כגון).

לשיטת הריטב"א מכיון שנטמא ונעשה בעל מום על ידי חיתוך אחד ובתוך כדי דיבור,² האיסורים נחשבים כחלים בבת אחת למרות שנטמא כבר בתחילת החיתוך ונעשה בעל מום רק בסוף החיתוך. על בסיס דברי הריטב"א הללו, ניתן לחשוב גם על מודל בסוגייתנו שבו בתחילת החיתוך הבהמה נעשית טרפה בעוד האבר מחובר אליה ונטרף

1 וכך היא גם פשוטות שיטת הריצב"א בתוספות בכתובות ל: ד"ה לא צריכא.

2 הרב יהפן בהערותיו על הריטב"א שם (הערה 610) עומד על היחס שבין שני המרכיבים בדבריו של הריטב"א - מעשה אחד ותוך כדי דיבור. מדבריו עולה שהתוספות ישנים (יבמות לג. ד"ה במאי) חלקו על התוספות מכח מרכיב הזמן "כיון דהוי זמן מועט בינתיים, חשבינן ליה בת אחת", ואילו המאירי (יבמות לג. ד"ה אע"פ שחיובן) חלק רק מכח הסברה שמעשה אחד נחשב בבת אחת.

יחד איתה, ובסוף החיתוך האבר נתלש לחלוטין ונעשה אמ"ה. כאמור, לשיטת הריטב"א, במקרה כזה, אין מניעה שאיסור אמ"ה יחול על איסור טרפה כי הכל נעשה בחיתוך אחד ובתוך כדי דיבור.

חיזוק לשיטת הריטב"א ניתן למצוא בסוגיית קריעה על מת בתוך כדי דיבור למיתתו. הגמרא במסכת נדרים (פז). אומרת שאם קרע על קרובו משום שסבר שהוא מת ובעצם בשעת הקריעה עצמה הוא היה חי, אולם מת בתוך כדי דיבור לאחריה, יצא ידי קריעה. ברור שהמוות גורר את חובת הקריעה ולכן מבחינת סיבה ומסובב הקריעה במקרה זה קדמה לסיבתה. אף על פי כן, פרק הזמן 'תוך כדי דיבור' מצליח לגבור על הקדמה רעיונית זו, והגמרא קובעת שיצא ידי חובת קריעה משום ש'תוך כדי דיבור כדיבור דמי'. באופן דומה, על כהן שחתך אצבעו בסכין טמאה יחולו שני האיסורים בבת אחת, למרות שנגיעת הסכין המטמאת קודמת לאיסור בעל מום שחל בסוף החיתוך, וכשיטת הריטב"א.

עם זאת, דברי הגמרא במסכת נדרים מחודשים מאוד, שהרי קרע כשקרובו עדיין היה חי וכיצד קריעה שאמורה להעשות בעקבות המוות יכולה להועיל, הרי אפילו אם נעשית במקביל למוות היא חסרת משמעות וכל שכן כשנעשתה לפני רגע המוות.³ מתוך כך המהרי"ט (שו"ת מהרי"ט, ח"ב י"ד סי' כג, ד"ה תשובה בשלהי) מעלה שהקלו בכך רק מכיון שחובת הקריעה אינה אלא מדרבנן.⁴

כזכור, הקושיה שבה פתחנו היתה כיצד חל על האבר איסור טרפה, והרי ניתוקו הוא המטריף. במידה שלא מקבלים את חידושו של הריטב"א, אזי גם הסברו של התוספות בסוגיה ביבמות, לא יועיל ליישוב סוגייתנו. שכן, במקרה שלנו גם אם איסור טרפה יחול רק בחיתוך המשהו האחרון, ניתוק האבר הוא המטריף את הבהמה, ומשמעות הדבר היא שהבהמה נטרפת רק לאחר שהאיבר כבר התנתק ממנה לחלוטין, ולכן איסור טרפה לא יכול לחול על האבר המנותק.⁵

3 גם דעתו של הרב דני וולף לא נחה מפסיקת הגמרא בשל בעיית הסיבה והמסובב. הוא הקשה שברור שהקהל לא יצא ידי חובת קריאת התורה אם בעל הקורא קרא בע"פ, ואחר כך תוך כדי דיבור קרא בעיניו בספר התורה.

4 בניגוד לעמדה זו, האג"מ (חלק או"ח ב, סי' נ) גרס ששני מעשים בתוך כדי דיבור נחשבים בבת אחת ממש. וכך העלה גם בשו"ת דעת כהן (ענייני י"ד, סימן קס), עיי"ש.

5 לענ"ד לא שייך כאן 'באים כאחד' משום שרק הניתוק גורם להיטרפות ואילו ההיטרפות לא גורמת לניתוק, וביחסי סיבה מסובב - הסיבה תמיד קודמת למסובב (וזאת בניגוד לגט שחרור, שם הגט גורר את שחרור העבד ובמקביל שחרור העבד מאפשר את קבלת הגט וכך נוצר מעגל בו כל חלק הוא סיבה ומסובב גם יחד).

ג. בהמה שלמה כאבר מן החי

לענ"ד ניתן להציע פירוש חדש בדבריו של רבא 'כגון שתלש אבר והטריפה בו'. רבא לא מתכוון שיתחייב שתיים אם יאכל מן האבר התלוש, אלא שיתחייב שתיים כאשר יאכל מהבהמה עצמה. כלומר: אם תולשים אבר מבהמה, הבהמה כולה הופכת להיות אמ"ה ולא רק האבר שנתלש. ממילא, האוכל מן הבהמה יתחייב, בנוסף לאיסור הטריפה, גם משום אבר מן החי.

על מנת להטעים את דברינו שאיסור אמ"ה חל על בהמה שלמה, נאמר שמ"ד 'בהמה בחייה לאו לאברים עומדת' מודה שאם תלש ממנה אבר אחד, הרי שהבהמה כבר נחשבת כעומדת לאברים, ולכן חל עליה איסור אמ"ה. הראיה לכך היא שבדף קב: רבא עצמו הוא זה שאומר שלמ"ד 'בהמה בחייה לאו לאברים עומדת', אם חשב לאוכלה אבר אבר עובר על אכילתה בשלמותה, בדיוק כמו למ"ד בהמה בחייה לאברים עומדת. כלומר, גם למ"ד 'לאו לאברים עומדת' יש אפשרות להפוך את הבהמה ל'עומדת לאברים'. במקביל לכך, גם בסוגייתנו ניתן לראות בתלישת אבר אחד את התחלת פירוק הבהמה השלימה לאברים.⁶

ד. שלושה איסורים בבת אחת

סיוע להצעתנו בהבנת דבריו של רבא ניתן למצוא בתוספות על אתר. הגמרא בהמשך הסוגיא מעלה אפשרות שיחולו שלושה איסורים בבת אחת - חלב, טרפה ואמ"ה. התוספות הקשו כיצד להצעתו של רבא 'תלש אבר והטריפה בו', יחולו שלושתם בבת אחת, וככל הנראה כוונתו שתלישת החלב לא אמורה להטריף את הבהמה.⁷ על כך מתרץ התוספות:

...י"ל כגון שתלש ממנה אבר וטרפה בו דמיגו דאתי איסור טרפה וחייל איסור חלב,
חייל נמי איסור אבר עליו... (ד"ה דאיסור).

6 החז"א (י"ד, סי' ג) הבין שלרבה כשחותך את האבר מחשבתו מחילה על האבר איסור אמ"ה (ולא על כל הבהמה) ולכן חלים על האבר בבת אחת איסור אמ"ה ואיסור טריפה. הוא עצמו מקשה שלפי זה מחשבתו היא בתחילת החיתוך ואם כן איסור אמ"ה קדם, ותירץ שמדובר שקוף תלש או נתלש מאיליו. לענ"ד דבריו דחוקים שהרי רבא אמר 'כגון תלש אבר והטריפה בו' - ומשמע שכל הפעולה נעשית על ידו. כמו כן, אם קוף תלש אין מחשבה בכלל וגם הוא מודה שיש כאן גדר של מחשבה סתמית המוכחת מתוך המציאות. לכן לענ"ד עדיף לחדש כדברינו שהתחלת פירוק הבהמה מחשיבה את כל הבהמה כעומדת לאברים.

7 הרמב"ן (ד"ה אכל חלב) מתרץ שמירי בתולש את החלב עם הכליות וכך נטרפת הבהמה.

הגמרא בזבחים (ע.) מחדשת מכח דרשת הפסוקים שאיסור טרפה יכול לחול על איסור חלב (אפילו אם לא חלו בו זמנית), והתוספות מסתמך על כך כשמתרץ שיתלוש אבר אחר, ומיגו שיחול איסור טרפה על כל הבהמה, והחלב בכללה, יחול גם איסור אמ"ה על החלב.

דברי התוספות זקוקים להסבר נוסף: מדוע מתוך שאיסור אחד חל, יכול לחול גם איסור אחר (שהרי 'כולל' ו'מוסיף' הם רק באותו איסור). ועוד צריך להבין מה הועילו התוספות בתירוצם; שהרי, ע"י תלישת אבר איסור טרפה אכן חל על כל הבהמה, ולכן אפשר להבין שיחול גם על החלב כחלק ממנה על פי דרשת הגמרא שאיסור טרפה חל על איסור חלב. אולם מדוע שיחול איסור אמ"ה על החלב כאשר נתלש אבר אחר והחלב עדיין במקומו.

מתוך כך נראה שהתוספות הבינו כדברינו שאם נתלש אבר מן הבהמה לא רק האבר הנתלש הוא אמ"ה אלא גם כל הבהמה כולה הופכת להיות אמ"ה. תוספות הציע שאיסור טרפה ואיסור אמ"ה יחולו בבת אחת על החלב כאשר תולש אבר ומטריף בכך את הבהמה כי בתלישה זו הבהמה לא הופכת רק לטריפה אלא כולה הופכת גם לאמ"ה, וכחלק מהבהמה גם על החלב חל איסור אמ"ה. כעת גם המיגו המחודש מובן: הגמרא דרשה מפסוק שאיסור טרפה חל על איסור חלב משום שהוא חל על כל הבהמה, והתוספות - על בסיס אותה סברה - הסיקו מהדרשה שהיות וגם איסור אמ"ה חל על כל הבהמה, גם הוא יכול לחול על איסור החלב.

ה. בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת

בגמרא בדף ט. נאמר: "בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה". רש"י שם פירש: 'בחזקת איסור אמ"ה'. התוספות בביצה (כה. ד"ה בחזקת איסור) הקשו על פירוש רש"י, שמכיון שמתה אין בה איסור אמ"ה, וחידשו שבהמה בחייה עומדת בחזקת איסור 'שאינה זבוחה'. הרשב"א על אתר (ד"ה בהמה)⁸ תירץ שלשיטת רש"י מחזיקים מאיסור לאיסור, וכוונת רש"י היא לומר שהיות והבהמה בחייה בחזקת איסור אמ"ה, כאשר יש ספק כיצד מתה אנו ממשיכים להחזיק אותה באיסור, ואוסרים אותה מדין נבלה.

בניגוד להצעת הרשב"א, נראה שרש"י אסר את הבהמה אף לאחר מיתתה באיסור אמ"ה. בגמרא מובאות שתי דעות האם לאחר ספק בשחיטה הבהמה שנאסרה מטמאת בטומאת נבלה, והסוגיא מסבירה שמ"ד שאיננה מטמאת בנבלה סבר:

8 הרשב"א הרחיב בשיטה זו בחידושו על יבמות (ל. ד"ה והא).

"בחזקת איסור אמרינן, בחזקת טומאה לא אמרינן". לפי שיטת הרשב"א שמחזיקים מאיסור לאיסור היה עלינו לפרש שהגמרא כאן מבחינה בין איסור נבלה לטומאת נבלה, אולם רש"י (ד"ה לא אמרינן) מסביר את הגמרא דוקא על בסיס חילוק בין אמ"ה לבשר מן החי: "שהרי בשר מן החי אינה מטמאה". כלומר, לשיטת רש"י הבהמה אכן נאסרה באיסור אמ"ה ובשר מן החי, אולם רק אמ"ה מטמא כנבילה ולא בשר מן החי.⁹ לפי דברינו עד כה, ברצוננו להציע שיש להבין את דברי רש"י כפשוטם, שאיסורה של הבהמה הוא משום החשבתה של הבהמה כולה כאבר מן החי. אמנם, כדי להבין כיצד ניתן לדבר על איסור אבר מן החי לאחר מיתת הבהמה עלינו להקדים את הדברים הבאים:

הגמרא בדף לג. דנה במחלוקת האם מזמנים גוי על בני מעיים. יסוד העניין הוא בכך שבשעת חיתוך הקנה והוושט הריאה ובני המעיים מתנתקים מגוף הבהמה בזמן שהבהמה עדיין בחיים, וממילא הם נאסרים באיסור אמ"ה. היות שאנו פוסקים שבמהלך השחיטה הריאה ובני המעיים נחשבים 'כמאן דמנחא בדיקולא',¹⁰ נמצא שבמהלך השחיטה הריאה ובני המעיים הופכים להיות אמ"ה, ולישראל שרי רק מכיון שהשחיטה הכשרה התירה את האיברים הללו יחד עם הבהמה כולה. אך לגוי, שעבורו השחיטה לא נחשבת כמתירה, יש איסור אמ"ה בבני מעיים. הדעה החולקת, שמתירה בני מעיים לגוי, סוברת כך רק מפאת הסברה ש'ליכא מידי דשרי לישראל ולגוי אסיר'. בסוגיא בדף ט. ובסוגיא בדף י. דבריו של רב הונא 'בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה' מובאים ביחס לשחיטה שיש חשש שנפסלה. לאור הגמרא בדף לג. אודות שחיטה כשרה שאוסרת את בני המעיים באיסור אמ"ה לגוי, ניתן להסיק כי בשחיטה פסולה יש לאסור את הריאה ובני המעיים באיסור אמ"ה גם לישראל. כאמור, הריאה ובני המעיים מתנתקים במהלך השחיטה מן הבהמה בעודה בחיים, ולכן, בניגוד להליך השחיטה הכשרה, אין בכוחה של השחיטה הפסולה להתיר את האברים שנתלשו במהלכה. לפי מה שחידשנו לעיל, שכאשר חלק מהבהמה נאסר

9 בדוחק אפשר לדחות ראיה זו ולטעון שכוונת רש"י שבהמה חיה איננה טמאה ולכן בניגוד לחזקת האיסור שקיימת בחיי הבהמה, הרי שחזקת טומאה איננה קיימת. המילים 'בשר מן החי' לא מורות כן, שהרי זהו סוג של איסור בעוד שלפי פירוש זה צריך היה רש"י לכתוב: 'שהרי מחיים איננה טמאה'.

אמנם יש לציין כי לקמן, במסגרת הסבר הברייתא שגרסה שלאחר ספק בשחיטה הבהמה מטמאת בטומאת נבילה, רש"י (ד"ה מר סבר) שינה מדבריו בשיטת רב הונא, והסביר שבהמה בחייה בחזקת 'שאינה שחוטה'.

10 המשמעות היא שהיטרפותם של אברים אלו בשלב זה של השחיטה לא תטריף את הבהמה, למרות שהשחיטה עדיין לא הסתיימה.

באמ"ה – נאסרת גם כל הבהמה, נמצא שדברי רש"י מתפרשים כפשוטם שיש להחזיק את הבהמה כולה באיסור אמ"ה, גם לאחר מיתתה.¹¹

לכאורה מהלך זה מפריז על מידתו, שהרי אם בכל פעם שחל איסור אמ"ה על בני המעיים, נגרר אחריו איסור דומה גם ביחס לשאר הבהמה, אזי עלינו להגיע למסקנה שכל בהמה שנשחטה נאסרת כולה על הגוי מדין אמ"ה; והרי בגמרא מבואר שאין מזמנין גוי רק על בני מעיים, ופשוט שהוא מותר בשאר חלקי הבהמה. נראה לתרץ, שאכן בכל הבהמה יש איסור אמ"ה לבן נח ולא רק בבני המעיים, אולם היות שהבהמה עצמה עדיין חיה בסיום השחיטה, מיתתה לאחר מכן מתירתה. בניגוד לכך, בני המעיים הם אבר תלוש ואבר לא יכול למות, ולכן הם נשארים באיסורם לעולם.¹² אלא שמלאכתנו עדיין לא תמה. אם אנו מחלקים בין אבר, שהמיתה לא מתירה את איסורו, לבין בהמה שלמה, שמיתתה מתירתה, אזי עיקר קושיית התוספות נשארה בעינה: כיצד ניתן לדבר על איסור אמ"ה בבהמה שמתה.

נראה שיש ליישב קושיא זו על בסיס חילוק עקרוני בין גוי לישראל בנוגע להיקף האיסור של אמ"ה: רק ביחס לגוי נאמר שמיתת הבהמה יכולה להפקיע ממנה את איסור אמ"ה, ואילו ביחס לישראל, איסור אמ"ה לא נותר אלא על ידי שחיטה. נראה שדין זה מפורש בדבריו של רש"י ביחס להאכלת חגבים לקטן:

דילמא אכיל - ואפילו למאן דאמר קטן אוכל נבלות אין בית דין מצויין עליו להפרישו - מודה הוא דלא יהבינן ליה בידים, דתניא (יבמות קיד.) 'לא תאכלום' - לא תאכלום, להזהיר גדולים על הקטנים.

אי הכי טהור - חי נמי, דילמא אכיל ליה, ואי משום דאין בו איסור אבר מן החי, דחגב אין טעון שחיטה - אית ביה מיהא משום 'בל תשקצו'... (שבת צ:).

11 חשוב להדגיש שמהלך זה אינו כולל את כל הבהמות שהתנבלו, אלא רק את אלו שנחתך מהם אבר. לדוגמא, בהמה שננעץ סכין בליבה היא נבלה לכל דבר, והיא לא אסורה באיסור אמ"ה.

12 חילוק זה - בין אמ"ה מנותק, שאין לו היתר, לבין אמ"ה שחי ויכול למות - עולה משיטת התוספות בדף לג., שם פסקו שלא מזמנים גוי על בני מעיים. הם הסבירו שהכלל 'מי איכא מידי דלישראל שרי ולגוי אסיר' לא שייך בהיתר שחיטה כי גויים אינם בני שחיטה ולכן לא אמורים להיות כלולים בה (התוספות משווה היתר שחיטה לגוי לדין יפת תואר עליו נאמר שבני נח אינם בני כיבוש ולכן אסורים ביפת תואר). לפי שיטת התוספות, בעוד שאבר בודד לא יכול למות ולכן בני המעיים נאסרים על גוי, הרי שבהמה שלמה יכולה למות ומיתתה מתירתה.

ונראה שדוחק יהיה להעמיד את הגמרא שאוסרת לזמן גוי על בני מעיים רק למ"ד 'בהמה בחייה לאו לאברים עומדת', ואם כן למ"ד 'בהמה בחייה לאברים עומדת' על כרחנו שיש לחלק בין אבר לבין בהמה.

רש"י מסביר שבחגב אין איסור אמ"ה, מכיון שהוא אינו ניתר בשחיטה. ויש להקשות שגם גוים אינם בשחיטה, ולמרות זאת הם שייכים באיסור אמ"ה?! אלא שעלינו לומר שלגוים איסור אמ"ה ניתר על ידי המיתה, ולכן הם שייכים בו למרות שאינם בשחיטה; ואילו ביחס לישראל, עולה מדברי רש"י שרק שחיטה מתירה את האיסור, ולכן נראה שהאיסור כלל איננו קיים בבעלי חיים שאיננו מצווים על שחיטתם.¹³ לאור זאת נראה שיש לאשר את דברינו לעיל, שכאשר יש שחיטה שהיא ספק כשרה וספק פסולה יש להעמיד את כל הבהמה בחזקת איסור אמ"ה שחל עליה במהלך ניסיון השחיטה, ואיסור זה לא פוקע גם לאחר מיתתה.¹⁴

13 לפי שיטת רש"י שמיתה לא מתירה איסור אמ"ה לישראל, בהמה שמתה מאליה לא אסורה באיסור אמ"ה (אלא באיסור נבלה בלבד) רק מכיון שאיסור זה לא חל עליה גם בחייה. ולפי זה צריך להבין כיצד למ"ד 'בהמה בחייה לאברים עומדת' המיתה מתירה את איסור אמ"ה (ואם באמת מתירה מדוע שחגב לא יאסר באיסור אמ"ה).

נראה שגם מ"ד שבהמה בחייה לאברים עומדת מחלק בין האברים כאברים לבין הבהמה השלימה. בדף קב. אומרת הגמרא שמ"ד 'בהמה בחייה לאברים עומדת' הוא זה שאומר שאם אכל בהמה שלמה בחייה חייב, "כל שכן מאבר אחד". לכאורה, אם אכל בהמה שלמה בחייה אכל כמה וכמה אברים ועבר על גופו של האיסור שהרי הבהמה לאברים עומדת. הההזדקקות ל'כל שכן', והמשמעות בגמרא וברש"י (שם ד"ה ור' אלעזר בר' שמעון) שאם אכל בהמה שלמה שחייב רק אחת ולא חייב על כל אבר ואבר, מלמדים שגם למ"ד זה לא דומה חלות איסור אמ"ה מחיים על בהמה שלמה, לחלות איסור אמ"ה בפועל על אבר שנתלש. למעשה אלו שני איסורים מקבילים הנובעים משורש אחד.

לפיכך, ביחס לאיסור אמ"ה שחל מחיים למ"ד 'בהמה בחייה לאברים עומדת' נאמר כשיטת התוספות שמיתה מתירה איסור זה. אולם, איסור אמ"ה שחל בפועל על אבר שנתלש, וממילא על כל הבהמה במהלך השחיטה, לא ניתר אלא ע"י סיום השחיטה בכשרות. ביחס לחגב שאין לו שחיטה, יש לומר שכשם שלא נאמר בו איסור אמ"ה הניתר רק בשחיטה, אין בו גם את האיסור המקביל על אכילתו שלם (למרות שלאיסור זה מספיק היתר מיתה), וזאת מכיון שאיסור זה נלמד ב'כל שכן' מהאיסור הראשון.

14 יש להעיר שחמשת פסולי שחיטה גורמים לבהמה להיחשב כנבלה כמפורש במשנה בדף לב., ואילו לפי דברינו, שהפיכת הריאה ובני המעינים לאמ"ה מחילה איסור אמ"ה על כל הבהמה עד להיתר השחיטה, הרי שאם בסופו של דבר נפסלת השחיטה ניתן היה לצפות שהבהמה תיאסר מדין אמ"ה ולא מדין נבלה. ונראה שיש לישב זאת על סמך הבחנה בין האופנים השונים שבהם נפסלת השחיטה. חמשת פסולי השחיטה הנמנים במשנה אינם אלא הלכה למשה מסיני, ולכן אין בכוחם לשלול את כוחה של השחיטה להפקיע את איסור אמ"ה, אלא רק לבטל את היתר הבשר, ולהחיל על הבהמה שם נבלה. הסוגיות שבהן מובאים דבריו של רב הונא (בדף ט. ובדף י.) עוסקות דוקא בשחיטה בסכין פגום, שאז הסימנים נקרעים (על פי רש"י י. ד"ה נפגמה), ואין על פעולה זו שם שחיטה כלל. רק במקרים מסוג זה נאמר שהבהמה נאסרת באיסור אמ"ה.

התוספות בדף ט. גרס שלרש"י שחיטה בסכין פגומה פסולה מדין 'עיקור' ולפי זה אין לחלק במקרה זה בין 'שחיטה פסולה' ל'לא שחיטה'. אולם, בדף יז. הגמרא מזכירה את המשנה: "השוחט ונתנבלה בידו, הנוחר והמעקר" ורש"י שם פירש על "נתנבלה בידו": "שוחט בסכין פגומה". אם כן, רש"י עצמו סבר ששחיטה בסכין פגומה איננה פסולה בפסול 'עיקור' המופיע בהמשך המשנה כמקרה נוסף.

אלא שדבריו של רש"י בדף יז. קשים מאוד גם לפי דברינו, שהרי כלל את השוחט בסכין פגומה יחד עם פסולי השחיטה בגדר 'נתנבלה', ואם כן הוא סבור שבכל מקרה הבהמה לא אסורה מדין אמ"ה.

ובדוחק נראה שניתן להעמיד את חידושנו ביחס לדינה של המשנה בדף לא.: "נפלה סכין ושחטה אע"פ ששחטה כדרכה פסולה, שנאמר ו'זבחת' - מה שאתה זובח אתה אוכל". כלומר: שחיטה ללא כח גברא היא שחיטה פסולה. יתכן שבמקרה כזה ניתן לומר שלא התרחשה כל פעולת שחיטה, וממילא על פי דרכנו הבהמה תישאר אסורה באיסור אמ"ה.

לחילופין, אפשר לחלק בין ודאי לספק. כאשר שוחט בסכין פגומה (בדף טו. ובדף יז.) נאמר שהבהמה אכן נתנבלה מדין 'נקובת הושט' (ומפורש ברש"י לב: ד"ה ויש מהן נבלות שהיא נבלה). אולם, כאשר מתעורר ספק האם הסכין היתה פגומה (הסוגיות בדף טו. ובדף יז.), הרי שאז אין חזקה שהבהמה נתנבלה, ולכן אנו מותרים אותה עם חזקת איסור אמ"ה שחל עליה כבר בחייה. ויתכן שיש לדייק זאת מדברי רש"י (ט):

"בהמה בחייה בחזקת איסור' - שהרי אסורה משום אמ"ה הלכך אם נולד ספק בשחיטה ובאת להעמידה על חזקתה, שהרי בכל דבר אתה אומר העמד דבר על חזקתו שהיה מתחלה שאין יכול להוציאה ממנה על ידי ספק, נמצאת אומר שבהמה זו אסורה שהרי בחזקת איסור היתה תחלה ומספק אתה בא להתירה שמא נשחטה כראוי, אל תתירנה מספק עד שיודע לך שנשחטה כראוי".

וכן ברש"י ביצה כה.: "לאפוקי מדרב הונא דאמר בהמה בחייה בחזקת איסור' - אבר מן החי עומדת, ונפקא מינה שאם אירע ספק בשחיטתה נעמידנה על חזקתה, ואסורה עד שיודע לך ברור שנשחטה כראוי".

אפשרות נוספת היא לומר שבכל מקום שנאמר 'נבילה', אינו אלא מפני שאמ"ה מטמא כנבילה (הלכות שאר אבות הטומאות פ"ב, ה"ג); ונבילה לאו דוקא.